

1. Úvod

Satelitní účet kultury ČR (dále také „účet kultury“) byl v návaznosti na růst významu sledování ekonomického rozměru kultury a úkol vyplývající z usnesení vlády ČR č. 1452 z roku 2008 poprvé zpracován v ověřovacím provedení za referenční rok 2009.

V roce 2015 byl usnesením vlády ČR č. 266 k návrhu Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025) úkol týkající se sestavování Satelitního účtu kultury prodloužen do dalšího období.

Pro první ověřovací sestavení kulturního účtu za rok 2009 byl sektor kultury vymezen v rámci dohody zainteresovaných institucí (MK ČR, resp. NIPOS a ČSÚ). Na podzim roku 2011 byl ukončen projekt ESSnet Culture organizovaný Eurostatem, jehož úkolem bylo mimo jiné i jednotné vymezení sektoru kultury v rámci celé EU. Výsledky výše uvedeného projektu byly zapracovány do novelizované metodiky sestavení kulturního účtu a staly se východiskem pro sestavení účtu za rok 2010 a následující léta. V rámci analytických prací s dlouhodobými časovými řadami těchto dat se postupem času rozsah kulturních aktivit zahrnutých do účtu rozšiřoval.

Za období roku 2020 je účet kultury zpracováván již po dvanácté. Současná situace ukazuje, že výsledky tohoto zpracování jsou zvláště významné. Představují výchozí srovnávací základnu pro období následujících let, která jsou či budou poznamenána pandemií covidu-19.

1.1. Vymezení a členění sektoru kultury

V souladu s metodikou Eurostatu a závěry pracovní skupiny [ESSnet-Culture](#) rozlišujeme následující **kulturní oblasti**. Níže jsou uvedeny pouze čtyřmístné kódy použitých činností podle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE rev. 2. Celé názvy ekonomických činností jsou rozepsány v Příloze 1.

- **kulturní dědictví:** (91.01, 91.02, 91.03, 72.20 – ekonomické činnosti týkající se archeologie, 47.78, 47.79 – pouze část ekonomických činností náležících kultuře)
- **scénické umění:** (90.01, 90.02, 90.04)
- **výtvarné umění:** (74.10, 74.20, 90.03, část sekce C náležící uměleckým řemeslům)
- **periodický a neperiodický tisk:** (58.11, 58.13, 63.91, 74.30, 47.61, 47.62)
- **audiovizuální a interaktivní média:** (58.21, 59.11, 59.12, 59.13, 59.14, 59.20, 60.10, 60.20, 47.63, 77.22)
- **architektura:** (71.11)
- **reklama:** (73.11)
- **umělecké vzdělávání:** (85.52)
- **správa kultury vč. její podpory:** (84.11, 84.12 – u obou pouze část náležící kultuře, 94.99.2)

Z praktických důvodů, souvisejících s problémy se získáním a členěním potřebných dat, je nutné výše uvedené oblasti doplnit o další blíže neurčenou oblast, pro účely této publikace nazvanou „neznámá oblast“. Ta zahrnuje údaje, které známe pouze za celek (např. zdroje financování) a nemůžeme je rozčlenit do konkrétních oblastí.

V rámci jednotlivých oblastí rozeznáváme kulturní činnosti, které představují či zprostředkovávají kulturní projevy, jako je např. činnost muzeí a galerií, a dále kulturní služby či statky (např. konzervace a archivace v rámci muzeí či originály zvukových nahrávek). Nositele uvedených kulturních činností, popř. služeb či statků, lze také souhrnně označit za poskytovatele kulturních statků a služeb (dále také „poskytovatele“). Mezi ně patří např. muzea, knihovny, divadla, rozhlas či televize.

V souladu se zaměřením prováděných statistických šetření v kultuře (KULT) přiřazujeme poskytovatele (respondenty šetření) k výše vymezeným kulturním oblastem takto:

- **historická památka** (kulturní dědictví)
- **muzeum a galerie** (kulturní dědictví)
- **archiv** (kulturní dědictví)
- **knihovna** (kulturní dědictví)
- **divadlo** (scénické umění)
- **koncertní sál** (scénické umění)
- **hudební soubor** (scénické umění)
- **festival** (scénické umění)
- **kulturní dům** (scénické umění)
- **výstavní sál** (výtvarné umění)
- **nakladatelství/vydavatelství** (periodický a neperiodický tisk)
- **výroba a distribuce audiovizuálních děl** (audiovizuální a interaktivní média)
- **rozhlas** (audiovizuální a interaktivní média)
- **televize** (audiovizuální a interaktivní média)
- **ostatní poskytovatelé** (kteří nejsou zachyceni samostatně prostřednictvím statistických výkazů)

Jak je z uvedeného členění patrné, např. ve velmi významné oblasti architektury se žádný jednoznačně vymezený poskytovatel – z důvodu nedostatku odpovídajících dat získávaných statistickými šetřeními – nenachází. Obvykle je rozsah kulturních oblastí širší než činnosti poskytovatelů, kteří jsou do nich zařazeni. Poskytovatelé jsou tak vybranými (statisticky zvlášť sledovanými) reprezentanty jednotlivých oblastí, kteří však vyčerpávajícím způsobem celou oblast nepokrývají.

Za údaje o ostatních poskytovatelích se považují zjišťovaná data o činnosti v těch kulturních oblastech, které nelze jednoznačně přiřadit k předcházejícím poskytovatelům (např. maloobchodní prodej knih, starožitností, uměleckých předmětů, tvorba hudebních nahrávek, služby designu, aktivity zpravodajských agentur, správní činnosti ministerstva kultury a jím řízených institucí atd.).

Z podobných důvodů jako v případě oblastí – tj. nemožnosti věrohodného rozčlenění souhrnných dat – je nutné předpokládat i tzv. „neznámého poskytovatele“.

Lze použít i jiné členění sektoru kultury, než je výše uvedené, které může být doplňující k vymezení uvedenému v účtu kultury. Např. kulturní oblasti lze seskupit do **čtyř tzv. sfér**. Každá z nich odráží rozhodující příbuzné rysy několika oblastí. Za takovou skupinu příbuzných oblastí lze považovat sféru **kulturního (hmotného a nehmotného) dědictví**, kam patří např. památky, archeologická naleziště, muzea a galerie, archivy a knihovny, dále sféru **živé originální umělecké tvorby** (např. scénické a výtvarné umění, umělecká řemesla, design, architektura, reklama) a **sféru kulturních médií** (např. film, televize, rozhlas, vydávání videoher a tisk). Čtvrtou sféru – ač ne ryze kulturní – tvoří **správní (režijní) činnosti** (včetně ochrany autorských práv a podpory kultury), které jsou s kulturou – jako s každou jinou oblastí lidských aktivit – neoddělitelně spojeny, a dále umělecké vzdělávání.

Nemalý význam mají i jiná členění kultury. Evropská komise dělí kulturu v zásadě na **kulturní odvětví** a **kreativní odvětví**. První tvoří oblast **tradičního umění** (výtvarné a scénické umění, kulturní dědictví) a oblast **kulturních průmyslů** (film a video, televize a rozhlas, videohry, hudba, knihy a tisk). **Kreativní odvětví** zahrnují design, architekturu a reklamní průmysl. Jak dále uvidíme, toto členění má mimo jiné nemalý význam z pohledu uplatňování tržních vztahů v kultuře a následně i rozdílných ekonomických výsledků kulturních oblastí.

Jak ukázaly již výsledky prvního zpracování kulturního účtu za rok 2009, z ekonomického pohledu se vine silná dělicí čára mezi tradičním uměním a kulturním a kreativním odvětvím. V rámci prvně zmíněného lze na předním místě uvést celou sféru kulturního dědictví a dále část živé originální umělecké tvorby (divadlo, soubory, festivaly, výstavní sály a kulturní domy a režijní činnosti v kultuře). Tyto aktivity v zásadě nejsou finančně soběstačné a směřuje k nim 50–60 % veřejných výdajů na

kulturu. Naopak tomu je v případě pořizování zvukových nahrávek, televizního a rozhlasového vysílání, výroby a distribuce audiovizuálních děl, tvorby videoher, architektonických, návrhářských a reklamních činností.

1.2. Zdroje dat a související problémy

K sestavení účtu kultury se využívají různorodá data z administrativních zdrojů i ze statistických zjišťování. Do první skupiny patří především údaje z **veřejných rozpočtů** (státní rozpočet a místní rozpočty).

Druhou skupinu tvoří zejména data získaná **šetřením v domácnostech** (statistika rodinných účtů, výběrové šetření pracovních sil) a dále statistickým zjišťováním přímo u **kulturních institucí** (pod označením KULT). Šetření v domácnostech provádí ČSÚ, který šetří také držitele licencí rozhlasového a televizního vysílání. Data od většiny dalších kulturních institucí (poskytovatelů) sbírá NIPOS (MK) pomocí výše zmíněného šetření KULT. Některá data (zejména o zpravodajských agenturách, činnosti architektů, fotografické činnosti a činnosti reklamních agentur, maloobchodu atd.) jsou získávána z podnikového zjišťování P 5-01, které provádí ČSÚ. Ze statistického zjišťování tohoto úřadu jsou získávána také data o neziskových institucích (NI 1-01).

V referenčním roce 2014 byla v souladu s [novým metodickým vymezením Eurostatu](#) zkvalitněna metodika kvantifikace obrátu zahraničního obchodu s kulturními službami a statky, k čemuž přispěla i specifikace výrobků uměleckých řemesel provedená Národním ústavem lidové kultury. O rok později došlo k významnému posunu v souvislosti s využitím nového zdroje dat – Výběrového šetření pracovních sil. Pomocí tohoto zdroje je možné popsat celkový rozsah živé práce vynaložené v kulturních aktivitách, a to jak v institucích s převažující kulturní činností, tak i mimo ně.

Pro potřeby sestavení účtu se dále využívají různé doplňkové zdroje informací. Některé údaje o zaměstnanosti lze čerpat ze statistiky práce a mezd. Uvedená zjišťování provádí ČSÚ, který také dodává makroekonomická data z národních účtů.

Údaje o archivech má k dispozici MV ČR, vybrané informace o kinech Unie filmových distributorů atd.

Informace o některých kulturních institucích a aktivitách nezahrnutých do pravidelných statistických šetření zjišťuje NIPOS u vybraných respondentů jednorázově formou tzv. doplňkových šetření (archivech, umělecká řemesla, amatérská divadla atd.).

Počínaje referenčním rokem 2018 byly takto šetřeny i aktivity související s archeologickými nalezišti, které do té doby v plném rozsahu do kulturního účtu zahrnuty nebyly.

Získáním dat však nesnáze nekončí. Je třeba se vypořádat s problémy souvisejícími s klasifikacemi (CZ-NACE, CZ-COICOP, CZ-ISCO). Údaje o kulturních činnostech jsou velmi často zahrnuty v agregovaných položkách s jinými aktivitami. V případech, kdy nejsou, bývá z úsporných důvodů výběrový soubor šetření nedostatečně velký na to, aby bylo možno získat a dopočítávat výsledky v potřebném podrobnějším členění (např. na čtyři místa CZ-NACE).

Potřebná data jsou z jednotlivých datových zdrojů dostupná v různých termínech. Data o veřejných výdajích jsou k dispozici zhruba pět měsíců po konci referenčního roku, údaje o výdajích domácností osm měsíců a o podnicích či neziskových institucích až třináct měsíců po konci referenčního roku. Podobné to je s dopočtenými údaji sbíranými od kulturních institucí (poskytovatelů). Nejpozději jsou dostupná data ze systému národního účetnictví (více než rok po ukončení referenčního období), která jsou navíc dodatečnými revizemi postupně zpřesňována. Výsledky účtu kultury jsou tedy dostupné až cca 16 měsíců po skončení referenčního roku.

Výsledky účtu kultury

Nemalé rozdíly jsou i v kvalitě informací. Vysokou věrohodnost lze předpokládat u dat týkajících se veřejných výdajů na kulturu, která vycházejí z čerpání státního rozpočtu. Problematictější v tomto směru jsou všechny údaje zjištěné statistickým šetřením, ať už v domácnostech (rodinné účty, výběrové šetření pracovních sil), tak zejména specializovanými zjišťováními v kulturních institucích (výběrová statistická šetření KULT provádí NIPOS a ČSÚ), dalšími šetřeními ČSÚ v podnicích a šetřeními doplňkovými. Kvalita těchto dat je ovlivněna všemi problematickými okolnostmi – neúplností základního souboru respondentů, metodami sestavení výběrového souboru, mírou neodpovědí, úrovní dopočtů apod.